

POSTANOWIENIE

Dnia 10 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania M.K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 maja 2022 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 12 listopada 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od M. K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w T. 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym,**
- 3. adw. M. K. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu kosztów niepłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, przy czym kwotę tę należy podwyższyć o stawkę podatku od towarów i usług.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 12 listopada 2020 r. oddalił apelację M. K. od wyroku Sądu Okręgowego w T. z 13 listopada 2019 r., który oddalił jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. z 4 marca 2019 r., odmawiającej ubezpieczonej prawa do emerytury, gdyż na dzień 1 stycznia 1999 r.

udowodniła 17 lat i 24 dni okresów składkowych i nieskładkowych i nie udowodniła żadnych okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach.

M. K. w odwołaniu od powyższej decyzji wskazała, że pracowała w warunkach szczególnych jako prasowacz w okresie od 7 grudnia 1981 r. do 7 lutego 2006 r. a także że ukończyła w dniu 24 czerwca 1981 r. Zasadniczą Szkołę Zawodową Specjalną w T., gdzie uczyła się zawodu krawiec odzieży damskiej lekkiej.

Sąd Okręgowy stwierdził, iż ubezpieczona nie wykazała wymaganych 20 lat okresów składkowych i nieskładkowych jako przesłanki prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji wskazał, iż z zaświadczenia [...] Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego [...] z dnia 22 lipca 2019 r. wynika, że ubezpieczona w latach 1978-1981 kształciła się w Zasadniczej Szkole Zawodowej Specjalnej w T. w zawodzie krawiec odzieży damskiej lekkiej. W ramach 3-letniego toku nauczania odbywała zajęcia praktyczne w pracowni krawieckiej na terenie ośrodka. Ośrodek nie posiada umowy o praktyczną naukę zawodu zawartej z ubezpieczoną. W kolejnym zaświadczeniu, z dnia 14 sierpnia 2019 r., wskazano dodatkowo, że ubezpieczona nie otrzymywała wynagrodzenia oraz nie odprowadzano składek na ubezpieczenia społeczne.

Z dowodów jednoznacznie wynika, że wnioskodawczyni nie była pracownikiem młodocianym, lecz uczennicą, która odbywała jedynie praktyki zawodowe w szkole. Praktyczna nauka zawodu nie jest tym samym, co praca młodocianego zatrudnionego w celu nauki zawodu. Warsztat szkolny nie jest zakładem pracy dla uczniów.

Przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie dają zaś podstaw do zaliczenia samego okresu praktyk, które były przewidziane w programie nauczania, do okresów składkowych.

Praktyczna nauka zawodu stanowiła część procesu kształcenia i wychowania i tym samym odbywanie jej przez wnioskodawczynię, w świetle powyższej ustawy, sprzeciwia się zaliczeniu jej do okresów składkowych.

Poza tym nie ma podstaw również do przyjęcia, że wnioskodawczyni odbywała praktyczną naukę zawodu jako pracownik młodociany. Kwestia zatrudnienia pracowników młodocianych w spornym okresie była uregulowana w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.).

W spornym okresie obowiązujący system prawny przewidywał odrębność prawną uczniów szkół zawodowych wszystkich typów i szczebli, także w czasie odbywania praktycznej nauki zawodu w zakładach pracy (na podstawie umów zawartych przez szkoły z zakładami pracy) oraz młodocianych pracowników zatrudnionych przez zakład pracy w celu przyuczenia do zawodu na podstawie indywidualnej umowy o pracę zawartej pomiędzy młodocianymi pracownikami a zakładem pracy, określającej wzajemne prawa i obowiązki stron.

Ubezpieczona nie przedstawiła ani indywidualnej umowy o pracę, ani świadectwa pracy za sporny okres, ani innych dokumentów, które dowodziłyby przedmiotowej okoliczności. Ze zgromadzonego materiału dowodowego jednoznacznie wynika, że wnioskodawczyni nie była pracownikiem młodocianym, lecz uczennicą, która odbywała jedynie praktyki zawodowe. Wnioskodawczyni błędnie utożsamia praktyczną naukę zawodu z pracą młodocianego zatrudnionego w celu nauki zawodu.

Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, iż M. K. w spornym okresie była uczniem, a nie zatrudnionym pracownikiem młodocianym i w konsekwencji okres praktycznej nauki zawodu nie może zostać zaliczony do okresów składkowych. Sąd pierwszej instancji trafnie przy tym zauważył, że bezcelowe było badanie pracy ubezpieczonej w gospodarstwie rodziców w latach 1979-1981. Zaliczenie tego okresu nie pozwoliłoby bowiem na uznanie za wykazaną przesłanki legitymowania się przez nią co najmniej 20 latami okresów składkowych i nieskładkowych. To zaś oznacza, że wnioskodawczyni nie spełnia warunku 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

W tej sytuacji nie było także potrzeby badania charakteru pracy wnioskodawczym w T. S.A. Prawo do emerytury powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, wobec czego prawo

wnioskodawczyni do wcześniejszej emerytury nie mogło powstać, niezależnie od tego, czy spełnia ona warunek 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołano się na art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c., wskazując następujące podstawy:

1. istnieje konieczność zasadniczej wykładni przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.), tj. art. 6 ust. 2 pkt 1a, bowiem zachodzi konieczność zrównania uprawnień osób wykonujących te same i takie same czynności, ale na podstawie różnych umów. Uczniowie szkół zawodowych w ramach nauki odbywają takie same zajęcia praktyczne, wykonują takie same czynności, jak młodociani zatrudnieni na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, obie kategorie uczniów przygotowują się do wykonywania tego samego zawodu, jednak w innych placówkach. Wyroby uczniów jednej i drugiej placówki są sprzedawane, placówki uzyskują z tego tytułu dochody. Zatem różnicowanie obu kategorii uczniów na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych nie znajduje swego oparcia w normach współżycia społecznego. Swego rodzaju niesprawiedliwością społeczną jest pozbawianie uczniów szkół zawodowych uprawnień w zakresie prawa do emerytury. Nazwa placówki, w której uczniowie praktycznie uczą się zawodu nie powinna dyskryminować uczniów szkół zawodowych wobec uczniów pobierających praktyczną naukę zawodu.

2. skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, a postępowanie zarówno przed Sądem pierwszej instancji, jak i przed Sądem drugiej instancji jest obarczone istotnymi błędami natury proceduralnej oraz materialnoprawnej, bowiem sądy dokonując niekorzystnej dla ubezpieczonej wykładni przepisów prawa pozbawiły ubezpieczoną należnych jej praw, potwierdziły dyskryminację uczniów szkół zawodowych wobec uczniów pobierających praktyczną naukę zawodu.

W uzasadnieniu wniosku podniesiono, „że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych, budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, w postaci wykładni przepisu art. 6 ust. 2 pkt 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...). Istnieje konieczność dokonania wykładni, ustalenia, że odbywanie nauki zawodu w ramach warsztatu szkolnego jest tożsame z

praktyczną nauką zawodu. Uczniowie, mimo różnych umów wykonują te same czynności, uczą się tego samego zawodu. W szkołach zawodowych istnieją warsztaty, w których znajdują się takie same maszyny, warsztaty są tak samo wyposażone, jak hale w zakładach produkcyjnych. Uczniowie szkół zawodowych uzyskują taką samą wiedzę, jak uczniowie praktycznej nauki zawodu, uzyskują taki sam poziom kwalifikacji. Po zakończeniu szkoły zawodowej w tych samych zakładach pracy, w których praktyczną naukę zawodu pobierali ich koledzy, znajdują zatrudnienie, pracują na tych samych maszynach, wykonują te same czynności, uzyskują takie samo wynagrodzenie. Tak, więc zróżnicowanie uczniów szkół zawodowych i uczniów praktycznej nauki zawodu w zakresie przysługujących im uprawnień emerytalnych, stanowi dyskryminację uczniów szkół zawodowych. Obie te kategorie uczniów spełniają kryteria opisane treścią art. 22 kodeksu pracy. Uczniowie szkół zawodowych nie mogą z uwagi, li tylko na nazwę i rodzaj placówki przygotowującej do wykonywania zawodu, być pozbawieni praw w zakresie uprawnień emerytalnych. Ubezpieczona uczyła się zawodu, swoją pracę wykonywała w warsztatach szkolnych, podlegała takim samym reżimom, jak odbywający naukę zawodu w ramach umowy o praktyczną naukę zawodu”.

Pozwany wniósł o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Skarga jedynie hasłowo powołuje art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., gdyż pierwsza podstawa przysądu (istotne zagadnienie prawne) nie została sformułowana i opracowana.

Nie spełnia się też podstawa przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż zaskarżony wyrok oparty jest na ustaleniu, że skarżąca w spornym okresie była uczniem zasadniczej szkoły zawodowej a nie pracownikiem. Ustalenie to wiąże w ocenie podstawy przysądu (art. 398¹³ § 2 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie na etapie przysądu).

Skarżąca nie wykazuje też tej podstawy przedsądu, gdyż w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. znaczenie ma dopiero kwalifikowana potrzeba wykładni przepisu wywołującego poważne wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie. Natomiast treść wniosku nie wykracza poza zwykłą wykładnię prawa. Regulacja z art. 6 ust. 2 pkt 1a ustawy emerytalnej nie jest nowa, przy czym w sprawie znaczenie pierwszoplanowe miałyby nie ten przepis, lecz regulacja z art. 6 ust. 2 pkt 3 tej ustawy, czyli dotycząca *„zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r.”*. Pomyłka ta tłumaczy również brak odwołania się do przepisów o zatrudnieniu młodocianych, które ma na uwadze art. 6 ust. 2 pkt 3. Zwrócił na to uwagę Sąd w zaskarżonym wyroku. Nie ma problemu wykładni tych przepisów. Czym innym jest praktyka zawodowa w ramach programu nauki w szkole zawodowej i czym innym jest zatrudnienie pracownicze młodocianego w ramach podstaw określonych w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy. Należy rozróżniać stosunek administracyjny ucznia szkoły zawodowej i stosunek pracowniczego zatrudnienia młodocianego. Wniosek całkowicie to pomija, podobnie jak i orzecznictwo Sądu Najwyższego w tym zakresie (por. z ostatnich choćby wyroki: z 4 marca 2020 r., I UK 386/18; z 19 maja 2016, II UK 269/15; z 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08; z 2 lutego 2000 r., II UKN 349/99). Natomiast bezpodstawnie wskazuje na zrównanie sytuacji uczniów zasadniczych szkół zawodowych i młodocianych pracowników, bo wskazany we wniosku przepis tego nie dotyczy i na to nie pozwala.

Skarżąca we wniosku nie wykazuje też podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., czyli, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Brak jest we wniosku zarzutów naruszenia prawa materialnego lub procesowego. Skoro punktem odniesienia dla zarzutów podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.) są przepisy prawa materialnego lub procesowego, to tym bardziej zarzuty szczególnej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. powinny być zakotwiczone w tych przepisach. Chodzi wszak o wykazanie, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Rzecz w tym, że na etapie przedsądu nie ocenia się zarzutów podstaw kasacyjnych. Podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi

kasacyjnej do rozpoznania. Nie zastępują zatem podstawy przedsądu ani jej uzasadnienia. Oznacza to, że skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinna samodzielnie (odrębnie od podstaw kasacyjnych) wskazać i wykazać, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Brak jest tego we wniosku.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

O kosztach pełnomocnika z urzędu orzeczono na podstawie § 4 ust. 3, § 15 ust. 2 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

a.s.